

Ca l'Arcís *(Can Narcís Prats d'Ardenya)*

Oriol Saborit i Estrada

La masia de ca l'Arcís de Vilassar de Dalt és la masia a més alçada del terme, propera als 500 metres, ja que està situada dalt de la carena de la serralada de marina, al costat del camí que va de Vilassar de Dalt a Òrrius. Tot i així, és una casa que no té vistes al cantó de marina, ja que el turó d'en Torres les hi tapa. Cal caminar cent metres en direcció Barcelona i anar fins al *balcó*, per divisar el mar i la vall de marina. En canvi, sí que té una gran vista cap al cantó interior, veient-se el Vallès, la serralada prelitoral i podent-se veure en dies clars el prepirineu. És una de les heretats més grans de Vilassar de Dalt, bàsicament de bosc cap a aigües vallesanes.

El nom que actualment utilitzem per anomenar aquesta masia és el patronímic de la persona que a finals del segle XVIII la va habitar. Al 1684 s'hi va establir una família, el cap de casa de la qual es deia Narcís Prats; el nom Narcís donà *Arcís*, que és l'abreujament corresponent; el nom amb què es coneix popularment en l'actualitat. A partir d'aquell moment, es va anomenar *la casa d'en Narcís Prats d'Ardenya*. Ardenya és el topònim de la zona ja des de temps antics. Ardenya és una paraula d'origen cèltic i que en català antic significava altioplà. Paraula que avui ha desaparegut del llenguatge ordinari com a apel·latiu, però que ha quedat fixat en alguns topònims. En l'indret de ca l'Arcís hi ha una zona plana dalt de la carena i d'aquí aquest topònim.

En Narcís Prats era descendent del mas Prats d'Òrrius, avui dia també conegut com a *can Prat*, nissaga antiquíssima del terme d'Òrrius; ja el trobem documentat al 1291. El pare d'en Narcís era

un fadristerne de can Prat que anà a fer de carnisser a Vilassar. I el fill, en Narcís, que torna a ser pagès, és qui s'estableix a ca l'Arcís.

L'Antoni Colomer de Munt, pagès de Vilassar, que en tenia el domini útil de la terra, féu un arrendament per cinc anys a Narcís Prats, pagès d'Òrrius, i literalment diu: «Arrendo tota aquella casa i peça de terra que posseeixo a Vilassar, al lloc anomenat la casa Ardenya, que va a Òrrius, amb una part de peça de terra d'aquella gran peça meva anomenada Ardenya: l'erm que hi ha davant la casa, prenent dret a la font i de dita font tot dret baix aigua vessant al torrent i de dit torrent fins a l'honor d'en Riera. Tot junt té 2 quarteres de forment de sembradura».¹ Com es pot veure, en la zona ja existia una casa anterior, però en la llinda de la porta que comunica l'entrada amb el menjador hi ha una inscripció de 1693, que segurament és quan es va reformar la casa i se li va donar la fesomia actual.

És curiós veure que el preu de l'arrendament eren 20 lliures i deu gallines per any, pagant-ho per anticipat cada mig any, que la llenya del bosc serà per a en Narcís. I que haurà de pagar la part al castell de Vilassar, ja que en té el domini directe. A partir d'aquell moment en Narcís i la seva dona, Teresa Blanch, ja amb un fill de 3 anys, van començar a treballar en el mas. Allí van néixer cinc fills més.

Era una casa de tres cossos, en el cós de la dreta del baix hi havia l'entrada amb les escales per anar al dalt. El menjador era al cós central, i la cuina ocupava, amb dos cossos, la part posterior. El tercer cós de l'esquerre era el celler, que s'hi accedia des de la cuina. A dalt hi havia una sala, una habitació al davant i dues al darrere.

1. Arxiu de la Corona d'Aragó. Signatura 1.477, pp. 14-16. Notari Joan Llavaneras. 2 de febrer de 1684.

Cal veure les estratègies de què disposaven i es servien per a mantenir l'explotació en actiu. Fixeu-vos-hi: el fill gran d'en Narcís, que es deia Joan i que havia de ser l'hereu, que ja s'havia casat i tingut un fill anomenat Pau, que també continuaria l'heretat. Però aquest Joan va morir abans que el seu pare Narcís, i el nét Pau només tenia 5 anys i era massa jove per a portar l'explotació. Doncs quan al 1732 va morir en Narcís, els tutors del futur hereu Pau, van arrendar l'heretat a un gendre d'en Narcís, fins que el nét Pau ja la pogué treballar per ell mateix. És espectacular veure la precisió dels pactes, on no es deixaven ni un sol detall, fins i tot, preveïen els aspectes referents a la viuda d'en Narcís, tals com on havia de viure i la pensió que se li havia de passar.

Extracte de l'arrendament:²

«L'Antoni Ros i l'Antoni Estrany de Bosc, pagesos de Vilassar, com a curadors i tutors dels pubills néts i hereus d'en Narcís Prats, difunt, pagès de Vilassar, instituïts en el seu testament en poder del notari Miquel Vila. En dit nom concedeixen a menar per 4 anys, que ha començat el dia de Nadal passat, a favor d'en Genís Abril pagès de Vilassar, tota aquella casa i heretat d'en Narcís Prats, situada en la present parròquia de Vilassar i anomenada la casa i heretat d'en Prats d'Ardenya. Amb els següents pactes:

- Tots els fruits que es cultiven s'han de partir a la meitat entre dits curadors i en Genís Abril. Posant també a mitges la llavor. Cultivant la terra l'Abril.
- Durant el temps de segar l'Abril haurà de fer segar i pagar les despeses de la vida dels segadors, i els curadors hauran de pagar-los el jornal. El batre anirà tot a càrrec de l'Abril.
- Tots els llegums corresponen a dits curadors a la part 1 de 4, i per en Genís Abril de 3 de 4.
- Es concedeix que pugui treure artiga (netejar bosc per a conrear) dels estepars però no del bosc de vall, al mateix partit de les terres de pa (blat), però l'últim any ho haurà de sembrar de pins.

2. Arxiu de la Corona d'Aragó. Signatura 1.574, pp. 3^v-3^r. Notari Miquel Vila. 8 de març de 1733.

- L'Abril haurà de pagar el real cadastre cada any.
- L'Abril haurà d'engreixar un porc de 60 lliures de pes per a la casa de dits curadors, si pesa més, els curadors li hauran d'abonar la diferència i si pesa menys l'haurà d'afegir l'Abril.
- De tots els alls, cebes, carbasses, llobins, pinyes, aglans i altres hortalisses no té obligació de pagar cap part als curadors.
- Concedeixen que sigui optatiu per a l'Abril portar o no a vendre una càrrega de llenya dels boscos d'en Narcís Prats, per al seu «gasto».
- En Genís Abril haurà de donar habitació en dita casa a sa sogra, concretament en l'habitació de sobre de la cuina de dita casa i que cada sembrada tindrà una part per a ella (3 sous cada setmana).
- Les vaques i la burra seran a guany, pel que ja són preuades.
- L'Abril ha d'esporgar les alzines de l'heretat a coneguda de dits curadors.
- Cal recordar que la casa i heretat es troben en alou i directa senyoria dels senyors del castell de Vilassar a la prestació de 11 parts 1 del pa i el vi.»

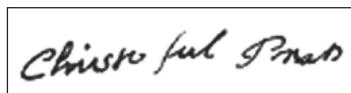
D'aquesta manera, l'explotació continuà fins que se'n pogué fer càrrec en Pau Prats.

A continuació d'ell, hi va haver diverses generacions més que van viure en el mas. Normalment, quan es casava el que havia de ser l'hereu, ja es feien els *Capítols matrimoniais*, que era el document on s'estipulaven tots els pactes en relació a l'herència, per tal que no hi hagués cap lapsus en la seqüència d'hereus o pubilles. Així, la unitat del mas podia perdurar sense interrupció durant segles.

La família Prats, a part d'un petit lapsus durant el segle XIX, va viure al mas fins al 1942, quan van creure més convenient traslladar-se a una sènia de regadiu del pla del Maresme. La casa actualment es conserva.

El mas era una explotació agrícola, ramadera i forestal.

En relació a l'agricultura, es pot veure que la part més gran de l'heretat era bosc, però també hi havia una part

Signatura de Cristòfol Prats i Valls (1743-1813), besnét de Narcís Prats. Extreta d'un document notarial de l'època.

seibrada de vinya i camp per a cereal (blat), que correspondria a la zona del secà. La part del regadiu era la zona més petita, ja que el mas només disposava d'un pou i, per tant, no es disposava de molta aigua. Tot i així, sembraven hortalisses i cànem. En els inventaris,³ hi trobem les eines de treballar la terra.

També criaven bestiar. A través dels inventaris podem veure que al 1733 tenien una vaca, un toro i vedelles. També tenien bestiar cabrum. Com a animal de tir tenien una burra. Al 1827 tenien dues vaques i un vedell, però havia augmentat espectacularment el bestiar cabrum (tenien un ramat de trenta-set cabres i sis cabrits). És de suposar que venien una gran quantitat de llet i els cabrits. Tenien bestiar porcí per a l'autoconsum. Com a animal de tir, tenien un matxo. En canvi, al 1851 no tenien bestiar cabrum, només dues vaques i dos vedells, els porcs per a l'autoconsum i, com a animal de tir, un cavall.

Una activitat complementària d'una masia de muntanya era l'explotació del bosc. En tots els inventaris trobem les eines necessàries per fer llenya. També collien els aglans per als porcs i les pinyes per a treure'n els pinyons.

Amb els inventaris, es desprèn que la producció de vi era relativament important, ja que al segle XVIII hi havia un cup, però al 1827 ja se n'havia construït un altre i la masia comptava amb dos cups, cosa que indica que l'augment de vinya durant la segona meitat del XVIII i principis del XIX va créixer considerablement. També sempre disposaven de premsa, bótes i altres útils per a l'elaboració del vi. Hi havia un cup de cargol.

A través dels inventaris sabem que sembraven cànem, en treien la fibra amb les bregadores,⁴ el filaven i en feien rams amb les

3. Localitzats tres inventaris: *Inventari dels béns del difunt Narcís Prats*. Notari Miquel Vila. Any 1733. Arxiu Corona d'Aragó. (Signatura 1595. Anys 1735-55, p. 43^v-43^r), *Inventari de dels béns del difunt Miquel Prats*. Notari Joan Vila i Roldós. Arxiu Comarcal de Mataró, Protocols Notarials (Manual de 1827, foli 171^v-175^r), *Inventari dels béns del difunt Genís Prats de can Narcís d'Ardenya*. Notari Esteve Castellar. Arxiu Comarcal de Mataró, Protocols Notarials (Manual de 1851, foli 310^v-312^v).

4. La bregadora era l'aparell que servia per obrir la tija de la planta del cànem i poder-ne treure la fibra que serviria per filar; les fibres llargues servien per a fer fil de bri i les curtes les d'estopa. El fil de bri era de més qualitat. Sempre hi ha aquest aparell durant els segles XVIII i XIX.

debanadores,⁵ o sigui, troques de fil a punt de teixir-lo i fer-ne roba. En l'inventari del 1733 tenien emmagatzemat *mig quintà de cànem* (uns vint quilos) i 32 *rams de fil d'estopa*. I al 1827 trobem 2 *manats de fil de bri i estopa*. És de suposar que era per al consum propi, en el moment que necessitaven roba, portaven el fil al *teixidor de lli* del poble, els la teixia i així podien confeccionar estovalles, llençols, samarretes ...

5. La debanadora era l'aparell que voltava i anava fent la troca amb el fil. Sempre hi ha aquest aparell durant els segles XVIII i XIX.